

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ПІДГОТОВЦІ ОФІЦЕРІВ З ГУМАНІТАРНИХ ПИТАНЬ

УДК 378.14:355.231

В. О. Пулим

Успішність вирішення соціально-економічних проблем, які постають перед українською державою, багато в чому залежить від рівня розвитку освіти, особливо післядипломної освіти – сфери, що відіграє визначальну роль у кадровому забезпеченні держави.

Післядипломна освіта в силу своїх потенційних можливостей (гнучкості, оперативності, безпосереднього двостороннього зв'язку з практикою) розглядається не лише як дієвий інструмент соціально-економічних перетворень, спосіб адаптації спеціалістів до нових умов, але й як специфічна сфера освіти дорослих, вкладення в яку забезпечують найбільшу віддачу.

У сучасних умовах відбувається переведення Збройних Сил України на новий якісний рівень, що відповідає інноваціям у військовій справі, підтриманню їх спроможності у будь-яких умовах воєнно-політичної та стратегічної обстановки гарантувати стабільний розвиток української держави

Упродовж останніх років військова освіта України перебуває на стадії розробки, удосконалення і впровадження нових інтерактивних технологій як ефективного засобу навчання особового складу Збройних Сил України.

Покращення сучасного стану військово-професійної підготовки офіцерів зумовлено необхідністю виконання концептуальних положень Національної доктрини розвитку освіти України в XXI столітті та Концепції військової освіти в Україні, в яких одним з пріоритетних напрямків розвитку військової освіти є впровадження методів інтерактивного навчання.

Однією із суттєвих організаційних проблем навчально-виховного процесу в Збройних Силах України є вирішення завдань наукового обґрунтування його

кадрового забезпечення, основною складовою якого є система підготовки фахівців з гуманітарних питань.

Метою статті є аналіз виокремлених педагогічних умов, а також результати експериментальної перевірки їх ефективності.

Аналіз дисертаційних робіт, монографій і наукових статей надав нам можливість дійти висновку, що будь-яка система може успішно функціонувати та розвиватись за дотримання певних умов (Ю. Бабанський), тому необхідно виявити умови, які відповідають системі післядипломної підготовки офіцерів з гуманітарних питань, тобто педагогічні умови [2].

Виходячи з аналізу психолого-педагогічної літератури й узагальнення досвіду підготовки офіцерів з гуманітарних питань, вважаємо, що умовами, які забезпечують застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань є:

- безперервний моніторинг результативності застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань;
- урахування специфіки, закономірностей та функцій андрагогіки;
- підготовка науково-педагогічних кадрів до застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань;
- розробка методичного забезпечення для застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань.

Розробка запропонованої першої педагогічної умови щодо *безперервного моніторингу результативності застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань* передбачає створення категоріальної характеристики і відповідного понятійного апарату.

Педагогічний моніторинг у вищій школі є сучасною інформаційною технологією управління якістю фахової підготовки для вдосконалення освітньої діяльності навчального закладу на основі застосування моніторингових принципів, методів, використання моніторингових показників. До моніторингових методів в освіті відносять такі: логіко-сміслове моделювання проблем, масові й експертні опитування, моніторинги динаміки освітніх

процесів, соціологічні спостереження, експерименти, кореляційний та типологічний аналіз, контент-аналіз тощо. Вони забезпечують надійну діагностику процесів, що відбуваються, та здатні здійснювати корекційно-попереджаючий вплив на самі різні тенденції і процеси. Використання педагогічного моніторингу якості фахової підготовки як інформаційної основи державного управління освітою передбачає організацію його здійснення на принципах:

- організації педагогічного спілкування;
- практичної значущості;
- інтеграційного характеру інформації;
- педагогічної діагностики;
- соціально-нормативної зумовленості;
- прогностичної спрямованості;
- науковості;
- неперервності;
- цілісності і спадковості [4].

Моніторинг результативності застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань – це комплексна аналітична система, яка надає можливість здійснювати аналіз, діагностику прогнозування та проектування процесу застосування інтерактивних технологій.

У процесі створення системи моніторингу ефективності застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань необхідно враховувати, що його оцінювання, по-перше, не зводиться лише до тестування знань офіцерів (хоча це і залишається одним із показників якості освіти); по-друге, воно має здійснюватися комплексно, з урахуванням усіх аспектів навчально-виховного процесу у вищому військовому навчальному закладі.

Наступна педагогічна умова – *урахування специфіки, закономірностей та функцій андрагогіки.*

Аналіз теоретичних міркувань надає нам можливість зробити висновок, що на сьогодні ні в зарубіжній, ні у вітчизняній науці не склалось однозначного розуміння сутності андрагогіки.

Російський учений, дослідник С. Змішов вважає, що сформульовані принципи навчання дорослих не є чимось зовсім протилежним дидактичним принципам педагогіки. Частково вони їх розвивають, частково корелюють із ними. Однак їх дія в конкретних умовах навчання дорослих людей має свою специфіку. На зазначених принципах повинно будуватися, і в багатьох випадках так і відбувається, навчання дорослих [3]. Отже, зазначаємо, що андрагогічна та педагогічна моделі навчання не протиставляються одна одній, а доповнюють одна одну. Навчання людини в період недорослості продовжує успішно розробляти класична наука про навчання дітей – *педагогіка*. Особливості навчання особистості у період дорослості досліджує нова галузь наук про освіту – *андрагогіка* [1].

Таким чином, реалізація андрагогічного підходу у підготовці офіцерів, зокрема, має багатий потенціал для покращення ефективності процесу становлення і розвитку офіцерських кадрів Збройних Сил України.

Отже, основними положеннями андрагогічного підходу щодо застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань є такі (на основі положень американського вченого М. Ноулза [5]):

- офіцеру, який навчається, належить провідна роль у процесі навчання;
- офіцер є сформованою особистістю, яка ставить перед собою конкретні цілі навчання, прагне до самостійності, самореалізації, самоуправління;
- офіцери мають професійний та життєвий досвід, знання, уміння та навички, що повинні бути використані у процесі навчання;
- процесу навчання офіцерів повинні сприяти часові, просторові, побутові, професійні, соціальні чинники;
- процес навчання повинен бути організований у вигляді спільної діяльності викладачів та офіцерів на всіх його етапах.

Таким чином, андрагогіка є реальною науковою базою для навчання офіцерів і сприяє подальшому розвитку всієї системи освіти, формуванню системи наук, які в комплексі розглядатимуть різні аспекти процесу навчання людини впродовж її життя.

Наступна педагогічна умова – *підготовка науково-педагогічних кадрів до застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань.*

На відміну від основної освіти, яку отримали офіцери з гуманітарних питань, основною метою їх післядипломної освіти є ліквідація або попередження “відносної”, функціональної “безграмотності”. При цьому у системі додаткової освіти вироблення, апробація та практичне використання інтерактивних технологій відбуваються інтенсивніше. Тому для реалізації цього положення важливих є питання щодо підготовки науково-педагогічних кадрів до застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань. Зазначена підготовка повинна передбачати не лише розвиток педагогічних умінь та навичок щодо застосування інтерактивних технологій, а, у першу чергу, сформованість відповідного світогляду науково-педагогічних кадрів. Зазвичай викладачам на сьогодні притаманні еклектичність, нестійкість уявлень про педагогічні інноваційні технології (зокрема інтерактивні) і взагалі про педагогічну діяльність. Результативна реалізація змісту запропонованої педагогічної умови передбачає розробку спеціальних робочих програм для науково-педагогічних кадрів, метою яких є не просто отримання нових знань, а збагачення досвідом творчості, формування механізму саморозвитку та самореалізації. Одночасно з цим доцільно створити так звану “інформаційну систему” для науково-педагогічних кадрів, що була б зорієнтована на формування особистісних якостей, які становлять основу інноваційної діяльності. Така “інформаційна система” може містити такі елементи: обмін передовим досвідом застосування інтерактивних технологій у післядипломній освіті; можливість створення відповідної інновації та її практичної апробації; систематичне оновлення

інформації щодо різновидів, змісту й особливостей застосування інтерактивних технологій у післядипломній освіті тощо.

Отже, незважаючи на те, що інтерактивні технології – це технології, засновані на спільній рівноправній діяльності суб'єктів та об'єктів навчального процесу, науково-педагогічні кадри повинні бути підготовлені для такої діяльності.

Наступна педагогічна умова щодо *розробки методичного забезпечення для застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань* має на меті підвищення якості післядипломної освіти. На основі аналізу досвіду роботи науково-педагогічного складу вищої школи було розроблено вид, мету, завдання, структуру і зміст навчально-методичного забезпечення.

В основу підготовки науково-педагогічних кадрів до інноваційної діяльності покладено системний, діяльнісний, індивідуально-творчий, компетентнісний підходи, які забезпечують побудову та функціонування цілісного процесу навчання.

З позицій системного підходу всі складові педагогічної освіти повинні максимально стимулювати вияв компонентів інноваційної діяльності в їх єдності.

Реалізація діяльнісного підходу передбачає розвиток здатності викладача займати активну дослідницьку позицію стосовно своєї діяльності і себе як суб'єкта з метою критичного аналізу, осмислення й оцінки її ефективності для розвитку особистості того, кого навчають.

Індивідуально-творчий підхід виводить на особистісний рівень, забезпечуючи виявлення та формування у викладача творчої індивідуальності, розвиток у нього інноваційної свідомості, неповторної технології діяльності.

Процес підготовки викладачів до інноваційної діяльності повинен задовольняти низку спеціальних організаційних умов: наступність усіх етапів багаторівневої педагогічної освіти, орієнтація вищої школи на узагальнену модель підготовки викладачів до інноваційної діяльності; формування у

викладачів творчої активності і мотиваційно-цілісного ставлення до педагогічних інновацій; взаємозв'язок методологічної, спеціальної, загальнопедагогічної, психологічної та методичної підготовки викладача; інтеграція знань у галузі загальних проблем інноватики.

Вищезапропоноване розуміння педагогічних умов застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань надає можливість здійснювати більш широке використання в педагогіці сучасних інноваційних технологій.

Основною метою досліджень є аналіз змін, які відбуваються у навчальному процесі, оцінка значущості і спрямованості таких змін, а також виявлення основних чинників, що впливають на процес.

Результативність застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань буде залежати від створення умов, які сприяють високому рівню їх застосування, наповнення новим змістом, відповідним часу, принципам, методам, формам підготовки офіцерів з гуманітарних питань.

Організація експериментальної роботи щодо визначення результативності педагогічних умов щодо застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань містила:

розробку методики та підготовку матеріалів для проведення експериментальної роботи;

упровадження в експериментальній групі комплексу педагогічних умов щодо застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань;

проведення замірів під час формувального експерименту.

Формувальний педагогічний експеримент здійснювався на базі Академії Сухопутних військ України, а також за участю офіцерів 80-го окремого аеромобільного полку (м. Львів) і 24-ої окремої механізованої бригади (м. Яворів Львівської обл.). У формувальному експерименті взяли участь 217 фахівців (офіцерів з гуманітарних питань): з них 90 осіб – слухачі курсів

підготовки та перепідготовки і 127 осіб – офіцери аеромобільного полку та механізованої бригади, у тому числі 52 фахівці зі стажем роботи до 3-х років.

У переліку критеріїв, що надають можливість вирішити психолого-педагогічні завдання, є критерій Колмогорова-Смирнова [3]. Цей критерій надає змогу оцінити суттєві відмінності між двома вибірками, у тому числі його можна використовувати для порівняння емпіричного розподілу з теоретичним. Аналіз отриманих результатів свідчить про те, що в експериментальній і контрольних групах після проведення експерименту значно збільшилась кількість офіцерів, які досягли за кожним із критеріїв вищого рівня застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань порівняно з початковим рівнем. Але очевидним також є те, що у контрольних групах відбулись незначні зміни у рівнях застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань, які зумовлені випадковими причинами, а в експериментальній групі відбулись суттєві позитивні зміни у розподілах офіцерів за рівнями досліджуваного явища за всіма критеріями, що зумовлено цілеспрямованим впливом на процес застосування інтерактивних технологій з урахуванням розроблених педагогічних умов. Застосування методів математичної статистики, а саме критерію Колмогорова-Смирнова, на рівні значущості $p \leq 0,05$ виявило розбіжності у розподілах офіцерів контрольних та експериментальної груп за рівнями застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань.

Отже, дослідно-експериментальна робота підтвердила гіпотезу, що ефективність застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань підвищиться за таких педагогічних умов: безперервного моніторингу результативності застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань; урахування специфіки, закономірностей та функцій андрагогіки; підготовки науково-педагогічних кадрів до застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань; розробки

методичного забезпечення для застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми застосування інтерактивних технологій у післядипломній підготовці офіцерів з гуманітарних питань. Перспективами подальших наукових розвідок у цьому напрямку вважаємо дослідження можливостей інтерактивних технологій з метою формування інформаційної і комунікаційної культури офіцерів з гуманітарних питань.

Список використаної літератури

1. Андрагогика: историко-педагогический процесс и языковая личность XXI века : учебное пособие / Р. А. Исламшин, В. Ф. Габдулхаков. – М.-Воронеж : Изд-во НПО “МОДЭК”, 2005. – 286 с.

2. Бабанский, Ю. К. Оптимизация процесса обучения (общедидактический аспект) / Ю. К. Бабанский. – М. : Педагогика, 1977. – 252 с.

3. Боровик, Л. В. Основи математичного моделювання у психолого-педагогічних дослідженнях : навч.-метод. посіб. / Л. В. Боровик, В. В. Журавльов. – Хмельницький : Вид-во Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького, 2006. – 104 с.

4. Змеев, С. И. Наука XXI века: андрагогика / С. И. Змеев // Высшее образование в России . – 1998. – № 2. – С. 76–79.

5. Knowles, M. S. The Modern Practice of Adult Education. From Pedagogy to Andragogy / M. S. Knowles. – Chicago, 1980.

Рецензент: доктор педагогічних наук, доцент Діденко О. В.